

Reviews and Annotations
Рецензии и анотации

НОВ ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ РАКУРС КЪМ БЪЛГАРИТЕ В УНГАРИЯ

Венета Янкова. (2014). Българите в Унгария – културна памет и наследство. София: ИК „Арка” ISBN 978-954-8356-53-4.

Валентина Ганева-Райчева

Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей при БАН

„Кое е онова, което българите в Унгария считат за най-ценно свое достояние? Какво те искат да предпазят от забора и да съхранят за идните поколения? Как – чрез какви образи, представи, символи и пр. – те изразяват своята българска същност? Кои са механизмите, формите и начините за поддържане на спомена за миналото на своите предци и за авторитетни личности образци? Кои са „носителите на паметта“ за българското в днешно време? Как се изграждат, променят и съхраняват архиви на общността и „места на памет“?“ (с.12) – отговор на тези въпроси представя монографичното изследване на Венета Янкова „Българите в Унгария – културна памет и наследство“.

Книгата се състои от Въведение, три глави („Житейски светове“, „Пространство и време“, „Корени и хоризонти“), Заключение, Приложение, Литература. Всъщност, както сама подсказва авторката, организацията на текста е в две части, които са взаимосвързани. В първата част поставените по-горе въпроси се разглеждат в теоретична перспектива в съответствие с търсенията на съвременната етнология, фолклористика и културна антропология. Втората част, озаглавена „Приложения“, съдържа фрагменти или по-цялостни персонални наративи, които са важна аргументация на изследователските тези (например фолклорните и топонимичните материали от „Думането“ на градинаря“ и „Български топоси в унгарското градско пространство“).

В. Янкова е увлекателен разказвач и поднася с умение теоретични рефлексии на наблюдавани явления и процеси. Стъпка по стъпка на страниците на разделите „Житейски светове“, „Пространство и време“, „Корени и хоризонти“ тя ни въвежда и потапя в света и живота на българите в Унгария, включва се в научния диалог и обогатява познанието за общността. Какво е новото в предлаганата книга? Тя е резултат от „горещо“ проучване, осъществено в последните години (2008 – 2012), и представя актуалното състояние на общността и динамиката на културните процеси. В изследването се анализират процеси и тенденции, които обхващат не само територията на столицата Будапеща, а и други важни топови на българите в Унгария – Дебрецен, Мишколц, Печ, Еделен, Фелшъожолца. Авторката разширява и допълва наблюденията не само чрез включване на нови пространства, но и чрез нови биографични, устни и визуални свидетелства. Биографичният подход, методът на устната история позволяват на В. Янкова да очертае динамиката на социокултурните процеси, да уплътни писмените документални извори за близкото минало, да ситуира наблюдаваните явления в контекста на обединена Европа и съвременния свят, белязан от разширяващата се глобализация.

Във фокуса на изследователския интерес са трайните ценности, пренесени през времето от поколения българи в Унгария, които осигуряват жизненост на общността. Направената от авторката моментна снимка на общността отваря нови изследователски хоризонти. Като стъпва на утвърдени теории, сред които за идентичността, за културата на паметта, за диаспорното съществуване, В. Янкова фокусира изследването си върху предаването на културна памет и въвежда в научно обращение нов, лично събран, материал. С помощта на персоналните наративи тя показва как българското малцинство в Унгария помни и въобразява своето мигрантско минало, извежда емблематични образи и събития, откроява варианти на митологизация на миналото. Авторката убедително представя доказателства за оценностяване на примера на българските градинари и прави изводи за възникване на своеобразна митография за предците гурбетчии.

През жизнените светове и родовите съдби В. Янкова ни води към местата на памет и образите на българското. Добавя нови щрихи към профила на българската интелигенция и на българската жена в Унгария. Разкрива ни мигрантския религиозен живот в Мишколц, тълкува посланията на мемоарната литература. Чрез усвоените пространства (пазар, българско училище, църква, културен дом) откроява съхранените в общностната памет образи на града и тяхната съдба в съвременността. Като визуален израз на социалната памет в анализа се привличат фотоархиви и семейни албуми, за да се коментират социокултурни промени в общността, ролята на визуалните свидетелства за поддържане на родовите връзки и солидарност, за подпомагане на спомнянето и разказването за миналото. Интернет комуникацията се изследва като

друга възможност за конструиране на колективна памет и поддържане на общност. Специално внимание се отделя на фолклора, на танцовата активност и празничната сфера като съхранени традиции, като оценностено минало, легитимирано като наследство, което служи на днешния ден в ролята си на важен идентификационен ресурс и разпознаваема емблема на българското национално малцинство.

Публикуваните биографични разкази или фрагменти, културни текстове и данни за български топоси в градското пространство насочват не само към наследството на българските гурбетчии в спомените и представите на различни поколения. В личните разкази са видими индивидуалният стил и език на разказване, асоциативното мислене, емоционалната атмосфера, наративният контекст и предоставят възможности за изследване на средата, на отношението към разказването, позволяват ни да се докоснем до „неповторимата атмосфера на „срещите-споделяне“, сполучливо формулирани от авторката.

„Българите в Унгария: културна памет и наследство“ на Венета Янкова е книга, написана с респект към делата на предците, с любов към разноликата общност на българите в Унгария, с уважение към усилията на институциите за съхраняване на наследеното от българските градинари и търговци, за поддържане на културната памет и идентичност на българите в унгарската държава. Тя насочва диалога към днешното разбиране на българите в Унгария за общи ценности и опит, които те искат да съхранят във времето. Убедена съм, че книгата ще бъде оценена достойно от своите читатели и ще бъде важен шрих, ново приближение към познанието и себепознанието на българското малцинство в Унгария.

NEW RESEARCH PERSPECTIVES TO THE BULGARIANS IN HUNGARY

✉ **Dr. Valentina Ganeva-Raycheva, Assoc. Prof.**

Institute of Ethnology and Folklore Studies

with Ethnographic Museum

Bulgarian Academy of Sciences

Acad. Georgi Bonchev Str., bl. 6

1113 Sofia, Bulgaria

E-mail: valrai@abv.bg